

<https://doi.org/10.15407/uhj2025.05.169>
УДК 655.55:93/94:(093)(477)

Геннадій БОРЯК

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
заступник директора з наукової роботи,
Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)
hboriak@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0430-8200>

ІСТОРИК У ДОБУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІСТИКИ: ЛЮБОВ ДУБРОВІНА У СВІТЛІ ФАХОВИХ ТА ЮВІЛЕЙНИХ РЕФЛЕКСІЙ

Мета — розглянути науковий і науково-організаційний доробок істориків та джерелознавиць, генеральної директорки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського член-кореспондентки НАН України Любові Дубровіної. Приводом до осмислення її ролі в науці стали два ювілеї — життєвий і науковий. У статті використано **методи** сучасної біографістики. **Основні результати.** Розглянуто діяльність вченої у сфері низки дисциплін джерелознавчого циклу — кодикології, кодикографії, археографії, архівістики та ін. Визначено основні концептуальні здобутки, особливості створення й функціонування у НБУВ наукових шкіл, що вирішують проблеми історії культурної спадщини та її сучасного представлення у системі рукописних, архівних і книжкових джерел, включення результатів наукових студій до наукового й суспільного обігу, до системи соціальних комунікацій, а також цифрових ресурсів.

Ключові слова: *Любов Дубровіна, історико-культурна спадщина, цифрові ресурси, джерелознавство, кодикологія, кодикографія, археографія, бібліотечна справа, архівна справа, наукова школа, історичне фондознавство, документальне ресурсознавство.*

Цитування: Боряк Г. Історик у добу цифрової гуманістики: Любов Дубровіна у світлі фахових та ювілейних рефлексій. *Український історичний журнал*. 2025. № 5 (584). С. 169—180. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.05.169>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 5 (584)

Із-поміж сучасних істориків, які присвятили своє наукове життя відродженню історичної пам'яті України на базі великих джерельних комплексів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, постать Любові Дубровіної посідає особливе місце. Впродовж останніх кількох десятиліть учена успішно розробляє широке коло проблем, пов'язаних із теоретичними та прикладними засадами історико-книгознавчого й історико-джерелознавчого напрямів вивчення, збереження, наукового описування, публікації рукописної, книжкової та документальної спадщини України, розкриття змісту джерельної основи культурного, освітнього, наукового сегментів історичних процесів в Україні.

Багатоаспектна наукова спадщина Л. Дубровіної вже висвітлювалася в біографічних працях та енциклопедичних довідниках істориків, бібліотекознавців, книгознавців, архівістів. Основним узагальнюючим джерелом осмислення ролі Л. Дубровіної в галузі спеціальних історичних дисциплін і дисциплін соціокомунікаційного циклу став біобібліографічний покажчик, підготовлений співробітниками Інституту рукопису НБУВ із нагоди 75-річчя з дня її народження та 50-річчя наукової діяльності. Тут представлена біографія вченої, різні напрями її наукової, науково-організаційної діяльності [1]. Біографічні відомості й наукові здобутки Л. Дубровіної висвітлено в низці авторських біографічних студій, уміщених у збірці до 70-річчя вченої (передусім огляд О. Онищенко [2, с. 7—43]), а також у збірнику, присвяченому її діяльності на посаді генерального директора НБУВ [3].

30 вересня 2025 р. Любов Дубровіна зустрічатиме свій ювілей як докторка історичних наук (1993 р.), професорка (1996 р.), заслужена діячка науки і техніки України (2004 р.), член-кореспондентка Національної академії наук України зі спеціальності «Документознавство. Архівознавство» (2006 р.), генеральна директорка НБУВ. Вона — авторка, укладачка та наукова редакторка понад 850 наукових праць, серед яких монографії, наукові каталоги й довідники, методичні посібники, статті, публікації документів і пам'яток історії та культури, видання з історії академічної науки, біографістики, з проблем формування електронних ресурсів, цифрової гуманітаристики тощо.

Вчена добре відома сьогодні як професіоналка в галузі спеціальних історичних дисциплін та організаторка науки, засновниця нового фундаментального історико-бібліотечного напрямку інтегрованого дослідження джерельної бази культури, науки, освіти України низкою спеціальних історичних дисциплін та консолідованого їх представлення у цифрових ресурсах.

Період становлення Л. Дубровіної як серйозної дослідниці пов'язаний із ретельним вивченням історії літописання та нової історії регіону Середнього Поволжя. Надалі, з 1981 р., її реалізація як вченої нерозривно пов'язана з Україною. Тут її шлях починається в Державному архіві Київської обл., де за кілька років на посадах археографа (1981—1982 рр.) та завідувачки відділу інформації, публікації й наукового використання документів (1982—1984 рр.) вона набула досвіду архівної роботи. Мрія працювати з давніми рукописними джерелами, літописами та іншими пам'ятками писемної спадщини середніх віків і нової доби реалізувалася в 1984 р. у Центральній науковій бібліотеці АН УРСР (нині НБУВ), де Л. Дуб-

ровіна обіймала посади спочатку старшої наукової співробітниці відділу рукописів, а з 1986 р. керівниці цього структурного підрозділу (1986—1992 рр.). Від 1984 р. вона очолює дослідження української рукописної книги XVI—XVII ст., удосконалюючи та конкретизуючи наявний на той час методичний арсенал описування й дослідження кирилических рукописних пам'яток, спираючись на досвід роботи в галузі археографії, палеографії, текстології, джерелознавства, набутий під час написання кандидатської дисертації «Казанський літописець: історико-текстологічне дослідження» під керівництвом історика-джерелознавця й археографа С. Каштанова (захищена 1982 р. в Інституті історії СРСР АН СРСР).

Деідеологізація засад суспільно-політичного життя у другій половині 1980-х рр. та проголошення незалежності України принесли докорінні зміни, визначили подальші вектори розвитку науки, культури, в тому числі бібліотек. Як керівниця відділу рукописів Л. Дубровіна концентрує увагу на розробленні концептуальних засад нових підходів до засобів залучення документальної джерельної спадщини України в науковий і суспільний обіг. У бібліотеці зосереджені величезні колекційні рукописні та архівні фонди, які з ідеологічних міркувань упродовж багатьох десятиліть були законсервовані та фактично виключені з історичної пам'яті нашої країни. Повернення цього знання вимагало розробки нових підходів до методологічних і методичних засад наукового дослідження складу та змісту фондів, ґрунтового наукового описування, створення повноцінного науково-довідкового апарату. Саме в той період народжується її концепція спочатку комплексних підходів до вивчення колекційних фондів, різноманітних за змістом і походженням, та їх наукового описування, а надалі, особливо з розвитком інформаційних технологій, інтегрованого підходу до науково-дослідного опису й репрезентації архівної та рукописної спадщини у системі традиційних видань і створення консолідованих інформаційних ресурсів.

Ідеї тісного зв'язку археографії й джерелознавства, невіддільності наукового дослідження від науково-дослідного описування та публікації джерел різного походження в їх різноманітних формах, видах, засобах організації в бібліотечній та архівній практиці як окремих пам'яток, так і цілісних бібліотечних зібрань та історичних колекцій знаходить подальший розвиток у концепції Л. Дубровіної також і в аспектах реконструкції джерельної бази дослідження історико-культурного минулого. Вчена є прихильницею концепції спільної основи низки споріднених наук, що розкривають рукописні, книжкові, архівні джерела та зберігаються в бібліотеках, архівах, музеях, і розвиває ідеї створення інтегрованих електронних ресурсів та методології різнорівневого описування історико-культурної спадщини.

Це вимагало розширення поняття документального джерела і предмета камеральної археографії та джерелознавства, спрямованих на джерела писемної і книжкової спадщини, представлення їх значення для розвитку різних гуманітарних наукових напрямів. Сформований Л. Дубровіною у відділі рукописів у 1980—1990-х рр. колектив молодих науковців енергійно взявся за організацію фондів, облік, дослідження та публікацією джерел, у чому вчена брала активну участь. Це був той базис, на якому постав новий напрям наукової роботи з історичними фондами.

Біля витоків цього інтегрального напрямку бібліотечної діяльності історичної науки як його натхненниці й організаторка стояла саме Л. Дубровіна.

Реорганізація бібліотеки, надання їй статусу національної в 1992 р., затвердження нової структури супроводжувалися створенням на основі відділу рукописів відповідного інституту, що поєднав функції науково-дослідної та бібліотечно-архівної установи, покликаної досліджувати, зберігати й залучати до наукового обігу історичну документальну спадщину — вже без жодних ідеологічних обмежень. Л. Дубровіна стала директоркою Інституту рукопису НБУВ і керівницею новоствореного відділу кодикології та кодикографії. У цій структурі виокремлюються також відділи джерелознавства й національної рукописної спадщини. Постав і відділ юдаїки, де зосередилися фонди, що впродовж понад 70 років були вилучені з наукового обігу й вимагали окремих рішень щодо з'ясування їх походження, змісту та загалом роботи з ними.

24 вересня 1993 р. в Інституті історії України НАН України Л. Дубровіна захистила докторську дисертацію «Кодикологія та кодикографія як спеціальні історичні дисципліни в дослідженнях історії української книги» за спеціальністю «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Офіційними опонентами виступили провідні вчені — академік НАН України Я. Ісаєвич, професор М. Ковальський, член-кореспондент НАН України В. Німчук. «Дисертаційна» монографія дослідниці (1992 р.) стала першою вітчизняною узагальнюючою працею, присвяченою вирішенню теоретико-методологічних і науково-практичних питань нової спеціальної історико-філологічної дисципліни про рукописну книгу — кодикології як джерелознавчої за своїм характером та її камеральної галузі — кодикографії [4]. Одночасно колектив молодих кодикологів-«рукописників» (О. Гальченко, О. Іванова) на чолі з Л. Дубровіною опрацював науково-практичні рекомендації для впровадження спеціальних для цих наук методів і методик, що становлять засади фундаментальних досліджень української рукописної книги (1992 р.) [5]. В роботі було враховано й розвинуто світовий та вітчизняний досвід наукового описування рукописних книг. Цей досвід упроваджений сьогодні в усіх наукових бібліотеках України, які володіють рукописними книгами. Формалізація методики опису, репрезентована у цьому виданні, стала підмурком для подальшого застосування інформаційних технологій та створення спеціалізованої бази даних «Кодекс: рукописна книга», де на сьогодні представлений репертуар рукописної книги XI—XVII ст.

Як серйозний здобуток можна відзначити ґрунтовний археографічний напрям створення наукових каталогів рукописних кирилических, грецьких, латинських та книг іншими мовами на базі науково-дослідного вивчення й публікації рукописних пам'яток та історичних документів зі складу рукописних фондів НБУВ. З останніх безсумнівно найбільш вагомою стала академічна публікація символу незалежності України — Пересопницького Євангелія 1556—1601 рр. Одночасно формується колектив висококваліфікованих кодикологів — учнів ученої. Серед них С. Булатова, О. Гальченко, О. Іванова, Л. Гнатенко, М. Кольбух, Є. Чернухін, І. Сергеева, С. Мищук, Е. Клименко, Т. Добрянська та інші представники школи

Л. Дубровіної, котрі захистили кандидатські й докторські дисертації з історичних і філологічних наук та продовжували розвивати її ідеї.

Питання дослідження рукописної і книжкової спадщини перебували у центрі уваги ювілярки все її наукове життя. Вона публікує низку статей, що розкривають різні особливості рукописних книг, бере участь у створенні методичних засад для Державного реєстру національного культурного надбання, де реалізуються її ідеї комплексного наукового опису рукописних книг як джерел [6]. Як багаторічна наукова керівниця науково-дослідних тем НБУВ Л. Дубровіна продовжує дослідження питань історії та теорії рукописно-книжкової культури [7, с. 12—18, 19—26]. Результат багаторічної науково-дослідної й науково-організаційної діяльності вченої на чолі Інституту рукопису НБУВ уже в новому столітті комплексно проаналізований у колективній монографії 2021 р. [8].

Паралельно спостерігається формування вченою нового напрямку — історичного фондознавства (вивчення історії й організації архівних і книжкових колекцій освітніх, релігійних, громадських установ і закладів), спрямованого на розробку засад наукового дослідження колекційних історико-культурних фондів бібліотек, наукових методів їх дослідження й реконструкції складу. Було розроблено понятійний апарат, визначено структуру та функції наукового опису зібрань і колекцій як окремого наукового й культурного об'єкта, методів дослідження та наукової реконструкції окремих частин рукописних і книжкових колекцій, що були за різних обставин розпорочені та/або залишилися неописаними [9].

Треба зауважити, що розробка цього напрямку почалася ще наприкінці 1980-х рр. [10]. Утім сьогодні він набув фундаментального значення й реалізується у численних науково-дослідних працях наукових співробітників НБУВ, ЛННБ ім. В. Стефаника та інших бібліотек України. Нині публікуються монографії з історії зібрань і колекцій, довідники, до історичних досліджень повертаються джерела, видатні постаті діячів науки й культури, розкривається багатоаспектність зв'язків та ідейних течій культури, репрезентованої бібліотечними фондами. Дослідження історико-культурних фондів представлено чималою кількістю кандидатських і докторських дисертацій. Із розвитком інформатизації він набуває особливого значення, починають створюватися тематичні бази даних та цифрові ресурси. В Інституті рукопису НБУВ започатковується база даних «Рукописні фонди», де архівні колекції особового походження представляються багаторівневою системою опису — біографії фондоутворювача, окремих документів, структурних частин, цілісного представлення походження та історії колекції і зв'язку з іншими фондами. Розвиток цього підходу продовжений у дисертаціях Н. Зубкової, Л. Лисенко, Л. Мухи, С. Булатової, О. Бодак, Л. Гарбар, О. Колосовської, І. Корчемної, Т. Міцан, С. Сохань, О. Степченко та ін.

За ініціативи й активної участі Л. Дубровіної вперше в історії НБУВ вийшли ґрунтовні довідники, що глибоко розкривають склад і зміст цих колекцій та зібрань, ураховуючи їх специфіку: «Особові архівні фонди Інституту рукопису» (2002 р.), «Видатні вчені Національної академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліо-

теці України імені В.І. Вернадського (1918—1998)» (1998 р.), «Архівні установи України» (2000 р.), «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (2015 р.), «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як архівна установа» (публікація в «Архівах України», 1999, № 1/6), а також низка наукових каталогів рукописних колекцій та особових архівних фондів Інституту рукопису НБУВ [11].

Перші ідеї щодо створення та розвитку інтегрованої ресурсної бази історичної документальної спадщини також почали формуватися в 1990-х рр. у низці масштабних проєктів, які ініціювала, очолювала або координувала Л. Дубровіна, зокрема «Архівна та рукописна україніка», «Книжкова спадщина України» (за підтримки Державного комітету України з питань науки і технологій, 1992—1996 рр.), «Документальні ресурси архівної україніки в сучасних суспільних комунікаціях», «Рукописно-книжна культура України в суспільних процесах» (1997—1999 рр.), «Архівна та рукописна україніка: Національна зведена система документальної інформації» (1992—1996 рр.). У ході реалізації цих проєктів формувалися творчі колективи, в яких працювала значна кількість археографів, книгознавців, архівістів, бібліографів, а також спеціалістів у галузі інформаційних технологій для розробки питань уніфікації елементів археографічного і книжкового опису для автоматизованих архівних та бібліотечних інформаційних систем із метою максимальної актуалізації інформаційного потенціалу рукописних та архівних фондів, у тому числі розроблення засад створення «Національної архівної інформаційної системи» [12].

На базі створених Л. Дубровіною методик опису джерел розпочинається укладання комп'ютерних баз даних «Кодекс» і «Рукописний фонд» — в Інституті рукопису НБУВ, а також електронного ресурсу «Україніка» — в НБУВ [8, с. 153—197].

Надалі поступово вирішується проблема створення національних електронних ресурсів історико-культурної й наукової спадщини в їх інтегрованому вигляді традиційних та електронних джерел різного походження, формується новий напрям — документальне ресурсознавство, що базується на розвитку наукових та соціокультурних комунікацій, цифрової трансформації джерельної бази бібліотек, архівів, музеїв і відкриває новий етап розвитку бібліотечної й архівної справи, трансформацію функцій наукових бібліотек у галузі забезпечення розвитку науки [13]. Ці методологічні підходи Л. Дубровіної розвиваються в низці колективних монографій співробітників НБУВ, присвячених формуванню ресурсоцентричної концепції бібліотеки як загальноукраїнського науково-інформаційного центру, зокрема «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства» (2011 р.), «Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища» (розділ Л. Дубровіної «Документальні ресурси архівної та книжкової спадщини як історичний та соціокультурний базис розвитку сучасних національних держав») (2011 р.), багатьох статтях [14—15]. У цих працях, зокрема, було запропоновано концепцію структури документально-інформаційної ресурсної бази України, бачення її функцій, а та-

кож доцільність створення інтегрованого документально-інформаційного бібліотечного, архівного й музейного ресурсу національної документальної спадщини.

Цілком очевидно, що за період від 1990-х до 2020-х рр. гуманітаристика зазнала суттєвого розширення джерельної бази досліджень. Це дозволило визначити закономірності та специфічні особливості формування культурних й освітніх процесів української історії, зокрема у XVI—XIX ст. із використанням численних джерел, великої кількості історичних рукописних і книжкових колекцій та зібрань, у системі монографій, наукових каталогів колекцій та зібрань, ґрунтовних довідників, підготовлених колективами інститутів і відділів НБУВ, до чого безпосередньо долучилася Л. Дубровіна.

До незаперечних здобутків ученої належать її історико-бібліотечнознавчі праці. Вперше в історії України зроблено успішну спробу ретельної реконструкції історичного шляху українських бібліотек у XX ст. на базі значного архівного матеріалу, початок чому покладено дослідженням історії НБУВ. Разом з академіком НАН Україна О. Онищенком упродовж 1998—2008 рр. Л. Дубровіна видала три томи «Історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» за 1918—1941, 1941—1964, 1964—1991 рр. Вперше висвітлено драматичну і складну історію найбільшого бібліотечного закладу України від його започаткування в 1918 р. до 1991 р. Продовжено видання «Історії...» періодом незалежності (2021 р.), коли докорінно змінювався зміст бібліотечної діяльності. Надалі Л. Дубровіна ініціювала низку праць з історії інститутів бібліотеки до 2020 р. Помітним явищем стало також видання «Бібліотечна справа в Україні у XX ст.» (2009 р.) в контексті соціально-політичного розвитку нашої держави, дослідження долі бібліотек Києва й України періоду Другої світової війни та, зокрема, нацистської окупації [12]. Ці праці стояли біля витоків зародження напряму реконструкції історії наукових бібліотек, бібліотечної справи та відтворення життєвого шляху видатних постатей бібліотечної й архівної справи в Україні.

Іншим важливим науковим доробком Л. Дубровіної є її праці як історикині науки та внесок у дослідження минулого НАН України, передусім часів створення та першого періоду функціонування в 1920—1930-х рр. За участі вченої впорядкована й побачила світ багатотомна публікація документів з історії академії. Цей напрям представлений також низкою наукових публікацій (у тому числі ювілейних праць до 100-ліття інституції), біографічних досліджень і довідників про життя та діяльність вчених, зокрема президентів академії В. Вернадського, М. Василенка, О. Левицького, В. Липського, Д. Заболотного, О. Богомольця, О. Палладіна, Б. Патона, А. Загороднього, академіків С. Тимошенка, А. Кримського та ін.

Важливим сегментом наукових праць з історії НАН України є участь Л. Дубровіної як авторки й координаторки проекту в підготовці фундаментальної багатотомної серії «Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського» під егідою Комісії з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського НАН України [16]. Перші томи видання «В.І. Вернадський і Україна», підготовлені за участю вченої, присвячувалися висвітленню життя та діяльності науковця в Україні, заснуванню Національної бібліотеки та Національної академії наук України, публікації його

праць у період життя в Україні, розкриттю його наукових ідей, концепцій організації науки й освіти, публікації документів щодо створення академії та листування з українськими вченими. Видання містить ґрунтовні коментарі, бібліографію праць В. Вернадського, підготовлені колективом висококваліфікованих фахівців.

Характерною особливістю наукових концепцій Л. Дубровіної є комплексний підхід — поєднання методологічних і методичних засад спеціальних історичних дисциплін, органічний синтез археографії, книгознавства, джерелознавства, палеографії, текстології, філігранології, архівознавства, документознавства, бібліографознавства та інших спеціальних дисципліни, що мають своїм об'єктом бібліотечні фонди культурної спадщини як невичерпне джерело історико-культурологічного розвитку суспільств, цифровізація великих масивів джерел на засадах інтеграції та консолідації ресурсів у системі бібліотечних платформ [17—18].

Отже за ініціативою Л. Дубровіної та за її безпосередньої участі в історичній науці сформувався цілісний напрям історичного архівно-бібліотечного фондознавства, створено наукові школи, що вирішують проблеми історії культурної спадщини та її сучасної репрезентації у системі рукописних, архівних і книжкових джерел, включення результатів наукових студій до наукового й суспільного обігу та у систему соціальних комунікацій, а також цифрових ресурсів.

Понад 30 років Л. Дубровіна є активною учасницею підготовки кадрів вищої кваліфікації, заступницею, а останнім часом головою спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, соціальних комунікацій. Із-поміж понад 250 захищених за ці роки вченими з різних регіонів України дисертацій, під її керівництвом або за участі та консультування підготовлено понад 50 кандидатів і докторів історичних наук, докторів наук із соціальних комунікацій.

Значну роботу провадить Л. Дубровіна в галузі редакційно-видавничої діяльності НБУВ. Вона стала засновницею та головою редакційної колегії одного з найбільш відомих у професійному середовищі збірників (нині фаховий журнал) наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів», головою редколегії часопису «Бібліотечний вісник», входить до складу редколегій видань «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського», «Українська біографістика» та ін. [1, с. 56—101].

Обрання у 2018 р. Л. Дубровіної на посаду очільниці найбільшої національної книгозбірні посилює її організаційні здібності та вміння власним прикладом згуртувати колектив на вирішення складних наукових завдань. Водночас, за її ж визнанням, це дещо обмежує особисті можливості щодо науково-дослідної роботи, вимагаючи значних зусиль і життєвих ресурсів для науково-організаційної діяльності в масштабі НБУВ, повсякчасної уваги й визначення стратегій і тактичних пріоритетів діяльності, зокрема в період воєнного стану. Вона концентрує увагу на актуальних питаннях забезпечення наукових досліджень, комунікаційних функціях бібліотек і розвитку установи в новому цифровому суспільстві, дослідницької інфраструктури ресурсної бази науки й культури та цифрової наукової

комунікації. Кардинальні зміни у суспільно-політичній й економічній ситуаціях в Україні, повномасштабна російсько-українська війна додали серйозних проблем, що по-іншому розставили пріоритети у функціоналі НАН України та її бібліотеки. Розроблена Л. Дубровіною стратегія розвитку НБУВ не передбачає згортання досліджень історико-культурної спадщини — навпаки, інноваційна діяльність НБУВ сьогодні своїм корінням сягає концепції цифровізації джерел культурної спадщини завдяки обґрунтуванню системної єдності джерельного комплексу архівів, бібліотек і музеїв як об'єктів наукового опису, розробці методів уніфікації наукового опису джерел, бібліографічного та археографічного представлення в архівному й бібліотечно-інформаційному комплексах джерел націєтворчого характеру, а також системній роботі зі створення консолідованого електронного ресурсу на порталі НБУВ, цифрових колекцій на засадах скоординованої науково-дослідної роботи всіх інститутів, відділів, секторів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, цифровізації історико-культурної спадщини [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Bodak, O., Bolyak, O. etc. (Comps.). *Liubov Andriivna Dubrovina: Biobibliografichni pokazhchyk (do 75-richchia vid dnia narodzhennia i 50-richchia naukovoї diialnosti)*. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
[Любов Андріївна Дубровіна : біобібліограф. показч. (до 75-річчя від дня народж. і 50-річчя наук. діяльності). Упоряд.: О. Бодак, О. Боляк, О. Гальченко, Н. Зубкова, Т. Коваль, І. Корчемна, Н. Маслакова. Київ, 2025. 112 с.]
2. Onyshchenko, O. (Ed.), Boliak, O., Boriak, N., Zubkova, N., Papakin, N., Stepchenko, O. & Shyp, N. (Comps.). *Zhyttia v nautsi: Studii na poshanu Liubovi Dubrovinoї*. Kyiv, 2020 [in Ukrainian].
[Життя в науці: Студії на пошану Любові Дубровіної. Відпов. ред. О. Онищенко; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип. Київ, 2020. 632 с.]
3. Onyshchenko, O.S. *Liubov Dubrovina — tvorets innovatsiinykh naukovykh bibliotechnykh proiektiv i suchasnoi stratchii rozvytku Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. Biblioteka v systemi kulturnoi spadshchyny i naukovoї komunikatsii: Studii na poshanu Liubovi Dubrovinoї do 75-richchia vid dnia narodzhennia i 50-richchia naukovoї diialnosti*. Kyiv, 2025. 3—43 [in Ukrainian].
[Онищенко О.С. Любов Дубровіна — творець інноваційних наукових бібліотечних проєктів і сучасної стратегії розвитку Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. *Бібліотека в системі культурної спадщини і наукової комунікації: Студії на пошану Любові Дубровіної до 75-річчя від дня народження і 50-річчя наукової діяльності*. Київ, 2025. С. 3—43].
4. Dubrovina, L.A. *Kodykologhiia ta kodykohrafiia ukrainskoi rukopysnoi knyhu*. Kyiv, 1992 [in Ukrainian].
[Дубровіна Л.А. Кодикологія та кодикографія української рукописної книги. Київ, 1992. 262 с. (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; вип. 13)].
5. Dubrovina, L.A. & Halchenko, O.M. *Kodykohrafiia ukrainskoi ta skhidnoslovianskoi rukopysnoi knyhu i kodykologichna model struktury formalizovanoho opysu rukopysu*. Kyiv, 1992 [in Ukrainian].

- [Дубровіна Л.А., Гальченко О.М. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису. Київ: Ін-т української археографії, 1992. 153 с. (Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика; вип. 9)].
6. Bondar, N.P., Hnatenko, L.A., Dubrovina, L.A., Zubkova, N.M. & Ivanova, O.A. (Comps.). *Metodychni rekomendatsii dlia derzhavnoi reiestratsii knyzhkovykh pamiatok Ukrainy: kyrylychna rukopysna knyha i starodruky*. Kyiv, 2007 [in Ukrainian].
[Методичні рекомендації для державної реєстрації книжкових пам'яток України: кирилична рукописна книга і стародруки. Уклад.: Н.П. Бондар, Л.А. Гнатенко, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, О.А. Іванова. Київ, 2007. 134 с.].
  7. *Istoryko-kulturolohični doslidzhennia rukopysnoi spadshchyny v Instytuti rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*. Kyiv, 2024 [in Ukrainian].
[Історико-культурологічні дослідження рукописної спадщини в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2024].
  8. Batanova, T.O., Vodak, O.P., Halchenko, O.M., Harbar, L.V., Dubrovina, L.A., Zubkova, N.M., Koval, T.V., Korchemna, I.S., Stepchenko, O.P. & Sukalo, A.M. *Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho: formuvannia fondu, naukovodoslidnytska ta naukovo-informatsiina diialnist, stvorennia elektronnoho resursu (2000—2021)*. Kyiv, 2021 [in Ukrainian].
[Батанова Т.О., Бодак О.П., Гальченко О.М., Гарбар Л.В., Дубровіна Л.А., Зубкова Н.М., Коваль Т.В., Корчемна І.С., Степченко О.П., Сукало А.М. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: формування фонду, науководослідницька та науково-інформаційна діяльність, створення електронного ресурсу (2000—2021). Київ, 2021. 516 с.].
  9. Dubrovina, L.A. *Klassifikatsiia i nauchno-informatsionne opisanie kolleksii i sobranii v Natsionalnoi biblioteke Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*. *Biblioteki natsionalnykh akademii nauk: problemy funktsionirovaniia, tendentsii razvitiia*. Kyiv, 2007. 5: 58-80 [in Russian].
[Дубровіна Л.А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины имени В.И. Вернадского. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Вып. 5. Киев, 2007. С. 58—80].
  10. *Istoryko-kulturnye fondy bibliotek kak obekt mezhdistsyplinarykh issledovaniia. Rol bibliotek v razvitii obshchestva: Tezisy dokladov i soobshchenii Mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii (10—13 oktiabria 1989 g., Kiev)*. Kyiv, 1989. 33-37 [in Russian].
[Историко-культурные фонды библиотек как объект междисциплинарных исследований. *Роль библиотек в развитии общества: Тезисы докладов и сообщений Международной научной конф. (10—13 октября 1989 г., Киев)*. Киев, 1989. С. 33—37].
  11. Dubrovina, L.A. *Dokumentalni resursy arkhivnoi ta knyzhkovoï spadshchyny yak istorychni ta sotsiokulturni bazys rozvytku suchasnykh natsionalnykh derzhav. Rozvytok resursnoi bazy vitchuznianoho informatsiinoho seredovyshcha*. Kyiv, 2012. 136-170 [in Ukrainian].
[Дубровіна Л.А. Документальні ресурси архівної та книжкової спадщини як історичний та соціокультурний базис розвитку сучасних національних держав. *Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища*. Київ, 2012. С. 136—170].
  12. *Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho u pershe desiatylittia nezalezhnosti Ukrainy (1991—2002)*. Kyiv, 2019 [in Ukrainian].
[Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991—2002). Київ, 2018. 452 с.].
  13. Onyshchenko, O.S., Dubrovina, L.A., Horovyi, V.M., et al. *Elektronni informatsiini resursy bibliotek u pidnesenni intelektualnoho i dukhovnoho potentsialu ukrainskoho suspilstva*. Kyiv, 2011 [in Ukrainian].

- [Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства. Авт. кол.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, В.М. Горовий та ін. Київ, 2011. 332 с.].
14. Onyshchenko, O.S., Horovyi, V.M., Dubrovina, L.A., et al. Rozvytok resursnoi bazy vitchyznianoho informatsiinoho seredovyschcha. Kyiv, 2012 [in Ukrainian].
[Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища. Авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горовий, Л.А. Дубровіна та ін. Київ, 2012. 246 с.].
15. Dubrovina, L., Kyrydon, A. & Matiash, I. Arkhivy, biblioteky, muzei — dzherelna osnova natsionalnoi pam'iaty, kulturnoi spadshchyny Ukrainy. *Bibliotechnyi visnyk*. 2017. 1: 3-10 [in Ukrainian].
[Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї — джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С. 3—10].
16. Onyshchenko, O.S., Dubrovina, L.A. & Zubkova, N.M. (authors-compilers). V.I. Vernadskyi i Ukraina. Vybrani naukovi pratsi akademika V.I. Vernadskoho. T. I: Volodymyr Ivanovych Vernadskyi i Ukraina. Kn. 1: Naukovo-orhanizatsiina diialnist (1918—1921). Kyiv, 2011; T. I. Kn. 2: Vybrani pratsi. Kyiv, 2012; Volodymyr Ivanovych Vernadskyi. Lystuvannia z ukrainskymu vchenumu. T. II. Kn. 1-2. Kyiv, 2013 [in Ukrainian].
[В.І. Вернадський і Україна. Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. Авт.-уклад.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова [та ін.]. Київ, 2011. Т. I: Володимир Іванович Вернадський і Україна. Кн. 1: Науково-організаційна діяльність (1918—1921); Т. I. Кн. 2: Вибрані праці. Київ, 2012; Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими. Т. II. Кн. 1-2. Київ, 2013].
17. Dubrovina, L.A., Lobuzina, K.V., Onyshchenko, O.S. & Boriak, H.V. Tsyfrova humanitarystyka ta bazy danykh dokumentalnoi kulturnoi spadshchyny v bibliotekakh Ukrainy. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*. 2020. 25: 290-309 [in Ukrainian].
[Дубровіна Л.А., Лобузін К.В., Онищенко О.С., Боряк Г.В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. Вип. 25. Київ, 2020. С. 290—309].
18. Formuvannia tsilisnogo sotsiokulturnoho prostoru Ukrainy yak skladova konsolidatsiinykh natsionalnykh stratehii. Kyiv, 2022. 148-157 [in Ukrainian].
[Формування цілісного соціокультурного простору України як складова консолідаційних національних стратегій. Київ, 2022. С. 148—157].

Надійшла / Received 01.09.2025

Hennadii BORIAK

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine,
Deputy Director for Research,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
hboriak@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0430-8200>

HISTORIAN IN THE AGE OF DIGITAL
HUMANITIES: LIUBOV DUBROVINA IN THE LIGHT
OF PROFESSIONAL AND ANNIVERSARY REFLECTIONS

The purpose is to analyze the scholarly and organizational achievements of one of the leading contemporary Ukrainian scholars — the prominent historian and source studies specialist, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, and Director General of the Vernadskyi National Library of Ukraine, Liubov Dubrovina. The occasion for reflecting on her role in scholarship is provided by two anniversaries — personal and academic. Modern biographical **methods** were used. **Main results.** The study examines the scholar's activity in a range of disciplines within the field of source studies — codicology, codicography, archeography, archival studies, and related areas. It identifies Dubrovina's major conceptual contributions and highlights the development and functioning of academic schools at the VNLU that focus on the history of cultural heritage and its contemporary representation through manuscript, archival, and printed sources. Special attention is given to the incorporation of research findings into scholarly and public circulation, systems of social communication, and digital resources.

Keywords: *Liubov Dubrovina, historical and cultural heritage, digital resources, source studies, codicology, codicography, archeography, library science, archival studies, scientific school, historical fonds studies, documentary resource studies.*